

УДК 655.41:929 Тиктор] (477-87)

Тетяна Антонюк,

доктор історичних наук,
ORCID: 0000-0002-6446-2795,
провідний науковий співробітник,
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)
вул. Володимирська, 62, м. Київ, 01001, Україна
e-mail: antoniuktd@nbuv.gov.ua

Видавнича продукція Івана Тиктора у фондах відділу зарубіжної україніки НБУВ

Українська видавнича справа як важливий складник культурного життя нації упродовж ХХ ст. не могла розвиватися вільно на рідних теренах, вона змушена була долати численні перешкоди заради свого утвердження. **Актуальність теми** дослідження зумовлена необхідністю виокремлення внеску Івана Тиктора у розвиток української видавничої справи та оприлюднення друкованої продукції з фонду відділу зарубіжної україніки НБУВ, випущеної його видавництвами. **Мета статті** – розкрити книжкові і змістовні характеристики видань, підготовлених і випущених у світ І. Тиктором. **Методологія дослідження** ґрунтується на використанні біографічного методу, принципу історизму, об'єктивного і порівняльного аналізу відібраних документів з фондів НБУВ. Принцип історизму забезпечив поглиблений розгляд предмета дослідження, допоміг визначити місце і роль особистості І. Тиктора у розбудові українського книговидання в контексті конкретного історичного часу й умов (державно-політичних, економічних, психологічних, соціальних). Завдяки використанню методів аналізу і синтезу, бібліографічного та документознавчого, вдалося проаналізувати зовнішні й внутрішні характеристики видань, з'ясувати їх особливості, відповідність змісту книжок обраній темі. **При викладі основного матеріалу дослідження** розкривається багатогранна особистість видавця на тлі складних умов бездержавності України та в еміграції. Простежується видавнича діяльність Івана Тиктора упродовж 1923–1977 рр. як одного з найпотужніших представників українського пресо- і книговидавничого руху ХХ ст. Аналізуються різні періоди його діяльності (львівський, краківський, рівненський, інсбрукський, вінніпезький), оприлюднено наявну у фонді відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського продукцію видавництв І. Тиктора. Приділяється увага змістовним і книжковим характеристикам видань, що побачили світ в еміграції, зокрема, в Канаді. З'ясовуються джерела фінансування видавничої діяльності І. Тиктора. У **висновках** констатується, що документи з видавництв І. Тиктора дають змогу не тільки проаналізувати книжкові характеристики видань, а й простежити життєвий шлях діяча видавничого руху. Наголошується, що І. Тиктор зробив вагомий внесок в історію вітчизняного книговидання, української культури, книгознавства.

К л ю ч о в і с л о в а: українська видавнича справа, видавництва Івана Тиктора, «Українська преса»; «Клуб приятелів української книжки», відділ зарубіжної україніки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Іван Тиктор.

Актуальність проблеми. Важливим мірилом українського культурного життя є духовні здобутки народу, творцями яких виступають видатні особистості в різних сферах діяльності. ХХ ст. багате на вияви зусиль українства щодо піднесення національної ідеї, пробудження свідомості народу. Серед культурних діячів Іван Микитович Тиктор – один із найвизначніших майстрів пресо- і книговидавництва, який у складних умовах бездержавного життя українства потужно організовував видавничу справу в Україні й діаспорі. У липні 2021 р. минуло 125 років від дня народження видатного пресо-і книговидавця І. Тиктора, що й актуалізує потребу оприлюднити видання, які до 1991 р. були закритими для читацького загалу.

Стан дослідження. Життя і діяльність Івана Тиктора досліджували науковці в Україні та діаспорі, зокрема, Л. Гальчук [5], Л. Кужель [11], І. Мельник [12], І. Чорновол [20], Є. Яворівський [21], Б. Якимович [22]. Теоретичною основою нашої розвідки стали праці «Тиктор Іван. Українська загальна енциклопедія / під голов. ред. Івана Раковського. Львів ; Станіславів ; Коломия, [1933]. Т. 3. С. 278», «30-ти ліття видавничої діяльності Івана Тиктора, 1923–1953. Вінніпег : Вид. Клубу приятелів укр. книжки, 1953. 19 с.: іл.» [19], а також видання самого І. Тиктора, в яких сконцентровано багато інформації про предмет дослідження [1–4; 7; 8; 10; 13–18].

Мета статті – розкрити багатогранність особистості Івана Тиктора, особливості його видавничої діяльності, виявити важливі аспекти процесу українського пресо- і книговидавництва у ХХ ст., подати книжкові характеристики видань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Іван Тиктор (06.07.1896 – 26.08.1982) народився у с. Красне Золочівського повіту Галичини (нині – село Стрийського р-ну Львівської обл.) у заможній селянській родині. Навчався у сільській школі, гімназіях Львова, Рогатина, Відня; займався громадською діяльністю; у роки Першої світової війни у званні підстаршини Легіону Українських Січових Стрільців воював на російському фронті; у званні старшини Української Галицької армії брав участь у національно-визвольних змаганнях (у польсько-українській війні (1918–1919) та російсько-українській (1919–1920), пройшов польський полон. Після поразки визвольних змагань І. Тиктор опановує основи комерційної справи на курсах львівського товариства «Просвіта», працює в Українській військовій організації (УВО), що мала на меті боротьбу з окупаційним польським режимом, навчається у Львівському таємному українському університеті. Після закінчення правничого факультету Львівського університету, активно долучається до просвітницької роботи міста [12, с. 246–247].

І. Тиктор як громадський і культурний діяч, визначний представник українського видавничого руху багато зробив для піднесення пресо-і книговидавництва в Україні та за її межами. Все своє життя він присвятив утвердженню ідеї української державності, поширенню української книги в Україні й світі. Талант і працелюбність І. Тиктора зробили неможливе в умовах панування польської влади в Галичині. Він реалізував новаторський підхід до організації книговидавництва, суть

якого полягала в налагодженні роботи видавничих підприємств на засадах самофінансування. Багато площ його часописів займали оголошення та реклама, а пріоритет надавався українським рекламодавцям. Такий підхід до організації видавничої справи забезпечив небачений успіх керованих ним видавництв і, відповідно, славу видавцеві не лише в українській Галичині, але й у вільному світі, де утворилися діаспорні центри українства і куди видавець надсилав свою продукцію. Успіх часописів І. Тиктора, зокрема селянської газети «Народна справа», тираж якої сягнув до 40 тис. примірників, був забезпечений автоматичним укладанням передплатниками з австрійською компанією угоди на страхування худоби. За час існування «Народної справи» було виплачено майже 750 тисяч злотих відшкодувань. На сторінках часопису розміщувалися практичні поради стосовно ведення приватного сільського господарства, що також мотивувало селян передплачувати «Народну справу» [19, с. 8].

Багатий життєвий досвід зміцнив україноцентричний світогляд І. Тиктора, поглибив його розуміння необхідності підвищувати освітній і культурний рівень народу, формувати національну свідомість і самосвідомість як гарантію перемоги у боротьбі за власну державу. Він гостро відчував потребу ширити просвіту і знання про Україну в умовах посилення колонізації, що й спонукало його до видавничої діяльності, яка значною мірою сприяла активізації суспільно-політичного життя Галичини першої половини ХХ ст. У 1923 р. І. Тиктор почав видавати часопис «Новий час», який фінансувала українська діаспора США і Канади. Перший номер газети вийшов 14 жовтня 1923 р., невдовзі видання вже виходило тричі на тиждень, а згодом стало щоденним. Позапартійний «Новий час» вмщував ґрунтовні репортажі, ілюстрації, фоторепортажі, постійно подавалися матеріали відділу міжнародних новин, коментарі, фейлетони, історична публіцистика, карикатури, розважальні тексти, спортивні новини, реклама тощо. За десять років існування часопис перетворився на основний пресовий орган галицьких українців [22]. Так розпочався львівський період видавничої діяльності І. Тиктора. У 1925 р. керівництво УВО погодилося передати «Новий час» у власність видавцеві, котрий зміг успішно організувати його діяльність, що в результаті заклало підвалини майбутнього видавничого концерну «Українська преса» – першого й останнього за всю історію Галичини та Західної України. У 1934 р. в концерні працювало понад сто співробітників [19, с. 14].

Згодом видавець засновує нові видання – часописи: «Народна справа» (1928); «Дзвіночок» (1931, місячник для дітей, накладом до 30 тис. примірників); «Наш прапор» (1932, новини); сатирично-гумористичний часопис «Комар» (1933); «Наш лемко» (1934); календарі: календар «Народної Справи» (1930–1939), «Календар для всіх» (1932–1936, у 1937–1939 – «Альманах «Нового часу», «Веселий сатирично-гумористичний календар «Комар» (1934–1938), селянський календар «Золотий колос» (1929, наклад 100 тис. прим.) та невеликі кишенькові «календарці» «Української Преси», «Нового Часу» [5, с. 41; 11, с. 241]. Одночасно Іван Тиктор видає серії дешевої художньої

літератури для дітей «Ранок» (1931, при часописі «Дзвіночок»), щомісячно «Народна бібліотека», «Рідне слово» (при «Народній справі»), щомісячно «Українська бібліотека» (1933, при «Нашому Прапорі» до 1939 р. вийшло 80 книжок – передруки скарбів українського письменства, нові літературні твори старших і наймолодших письменників); «Бібліотека нового часу» тощо. Прибутки від діяльності він вкладав у нові проекти, експериментував. Концерн «Українська преса» з 1933 р. орендує друкарню Ставропігійського інституту, а з 1938-го започатковує «Бібліотеку церковно-релігійних книг», у якій виходять у світ «Святе Письмо» в перекладі українського католицького священика Михайла Кравчука та молитовник «Вірую», тираж якого становив 100 тисяч примірників [5, с. 42].

Діяльність І. Тиктора у цей період характеризується широкою тематикою видань. Це книги на історичні теми, твори красного письменства, оповідання, повісті з життя та побуту українських селян, але головний його доробок – видання дитячої літератури, що було надзвичайно важливо для сільських дітей. Завдяки зусиллям І. Тиктора світ побачили оригінальні твори У. Самчука, О. Кобилянської, Р. Леонтовича, М. Михайлика, О. Турянського, І. Ольбрахта та багатьох інших [6]. У Львові, в умовах панування польської влади і тиску на українську культуру й мову, Івану Микитовичу вдалося досягти неможливого. Про це свідчить продукція очолюваного ним видавництва, яка зберігається у фонді відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ВЗУ ІК НБУВ). Зокрема, це книга з серії «Українська бібліотека», що потрапила до фонду як дар з бібліотеки Л. Гузара: «Косач Ю. Сонце в Чигирині (повість про декабристів на Україні) / Юрій Косач; з послів'ям і прим. Миколи Голубця. Львів : Накладом Івана Тиктора, [1934]. 128 с. («Українська Бібліотека»; Ч. 9, вересень 1934)». Тираж 5.000 примірників. Обгортка рисунка Юрія Кірієнка. На звороті верхньої палітурки – реклама про часопис «Наш прапор», при якому й виходила «Українська бібліотека». Чорно-біле зображення Юрія Косача на початку книги. На внутрішній стороні нижньої палітурки – реклама про «Українську бібліотеку», де подано список видань цієї серії.

Із серії «Українська Бібліотека; ч. 58» варто відзначити книжку «Мосендз Л. Людина покірна (Номо lenis): оповіді. З передмовою Л. Нигрицького. Львів: Видавець Іван Тиктор, 1937. 126 с.». Наклад видання – 5000 примірників. Обгортка художника Едварда Козака. Фото Леоніда Мосендза. Передмова Л. Нигрицького про Л. Мосендза. На внутрішньому боці нижньої палітурки реклама про часопис «Наш прапор». «Людина покірна» – це твір, що своїми ідеями відкидає рабство і представляє нову людину, котра прямує вгору – до краси та ідеалу.

У фонді ВЗУ ІК НБУВ зберігається календар «Золотий Колос. 1938». Палітурка м'яка, кольорова. На звороті палітурки подано рекламу великої книги «Свята Євангелія». На палітурці емблема даного видання у вигляді літер: зверху – «Р» під ним – «Х», посередині «Ж», обрамлених рослинним орнаментом. На нашу думку, це можна прочитати: «Різдво Христове живе». Тут же вка-

зано: Видання Івана Тиктора. Нижче подано текст реклами з закликом купити цю книгу всім українцям. На титулі календаря: Золотий Колос. Календар на рік 1938 (дев'ятий річник). Львів: Накладом Івана Тиктора, 1938 (оформлення ілюстрацій в чорно-білому кольорі). Тут же вказана адреса видавництва: «Львів, вул. Косцюшка 1 а». Друкується в накладі 85.000. На звороті титульного аркуша видання вказано: «Зредагував Мгр Микола Топольницький. Образки малював артист-малюв Е. Козак. Цей календар на кредит продавати не вільно». У рамці внизу: «З друкарні Медицький – Тиктор у Львові, вул. Бляхарська 9. Тел. 234-76». Зміст «Календаря» має таку структуру: Календарна частина. Письменицька частина. Господарська частина. Поради для жінок. Поради для чоловіків. Практичні поради. Лікарські поради. Інформативна частина. Всячина. Кінцеві уступи.

Видавничий концерн «Українська преса» у 1934 р. об'єднав усі видавництва І. Тиктора, поширив свою діяльність не тільки в Україні, а й за її межами. Мав філії в Аргентині, Австрії, Бразилії, Канаді, США. До 1939 р. було видано близько 400 найменувань книжок національно-патріотичного спрямування. Діяльність «Української преси» з відомих причин не поширювалась лише на підросійську територію України. Довкола видань Тиктора гуртувалися найкращі журналістські сили краю, крім того, він платив гонорари сотням дописувачів [20].

Починаючи з 1934 р., І. Тиктор регулярно співпрацює з Іваном Крип'якевичем, своїм колишнім гімназійним учителем. Вони разом реалізували амбітний задум видавати енциклопедичну літературу: «Велика історія України», «Історія української культури», «Історія українського війська», «Всесвітня історія». Ці книги теж виходили з друку більш ніж десятитисячними накладами. Характеризуючи означені фундаментальні видання, мимоволі звертаєш увагу на їх унікальність, україноцентризм, високий поліграфічний, художній рівень. Книга «Велика історія України від найдавніших часів до 1923 року / зі вст. Д-ра Івана Крип'якевича; зладив Микола Голубець. Львів : Видав Іван Тиктор, 1935. – 864 с.» на авантажурі має напис: «В пам'ять 10-ти ліття «Нового часу» (1923–1933). Батькам на славу, Синам на науку посвячую цю книгу національного самопізнання. Видавець Іван Тиктор Львів, у червні 1935 р.». На звороті титульного аркуша вгорі вказано: Друковано 15.000 примірників, внизу – друкарня Медицький – Тиктор у Львові, Бляхарська, 9» [3]. Розмір книги: 24,4x17,7x4,8 см., в індивідуальній складеній («мармуровий» папір, шкіра) палітурі. Орнаментально-шрифтове тиснення золотом на корінці з блінтами (тисненням). Видання має наукову, історико-культурну цінність і становить колекційний інтерес. Перша частина «Великої історії України», якою була започаткована тикторівська серія «Історична бібліотека», вийшла у 1934 р. Цензура постійно гальмувала видання книг, які утверджували національну ідею українства, вилучала з них унікальні історичні матеріали, які так і не потрапили до читача.

Львівське видання «Історії українського війська / за ред. І. Крип'якевича, Б. Гнатевича. Львів: Вид. Івана Тиктора; друк. Медицький – Тиктор. VIII, 568, [4] с.: іл.» також було гордістю видавця. Розміри книги: 24,8x17,6x3 см. В

оригінальній коленкорівій палітурці з орнаментально-шрифтовим тисненням золотом. Форзаці, каптал, ляссе. Містить 383 ілюстрації в тексті та 4 малюнки. Художнє оформлення Миколи Бутовича. На титульному аркуші написи: «Історія Українського Війська з 383 ілюстраціями в тексті і 4 малюнками. Написали: I. і II. Частину – Д-р Іван Крип'якевич III. Частину – Д-р Богдан Гнатевич при співпраці: Зенона Стефанова, Осипа Думіна та Святослава Шрамченка. Видання Івана Тиктора. Львів, 1936». Зміст видання складається з трьох частин: 1. Військо княжих часів. 2. Запорозьке військо. 3. Збройні сили сучасної доби. Українські Січові Стрільці. Часи Центральної Ради. Доба Гетьманщини. Українська Галицька Армія. Об'єднані Українські Армії [7].

Ще одне видання I. Тиктора, яким видавець, редактор дуже дорожив, і яке й нині є важливим для утвердження української ідентичності, це «Історія української культури / написали: Іван Крип'якевич [та ін.] ; під заг. ред. Івана Крип'якевича. Львів : Вид. I. Тиктора, 1937 (Печатано в друк. Медицький – Тиктор). 718, [10] с. : іл., портр., [29] реклам. арк.». Це видання наявне у фонді НБУВ (на даний час вже оцифроване, його можна віднайти в електронній бібліотеці «Україніка» URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002021>). На титульному аркуші зазначено: Історія української культури / під заг. ред. д-ра Івана Крип'якевича; написали: I. Побут – Іван Крип'якевич. II. Письменство – Володимир Радзикович. III. Мистецтво – Микола Голубець. IV. Театр – Степан Чарнецький. V. Музика – Василь Барвінський. 519 ілюстрацій. Видання Івана Тиктора, Львів, 1937.

Внутрішній бік титульного аркуша має такі написи: «Обгортка Павла Ковжуна. Печатано в друкарні Медицький – Тиктор, Львів, Бляхарська 9».

Текст «Від Редакції» акцентує увагу читача на змісті видання: «Наша праця – це перша простора історія української культури, може стати провідником у пізнанні рідної культури, що у теперішній час витримує наступ ворожих сил. ...Особлива вдячність від нас належиться Видавцеві п. Іванові Тикторові, що своїм щирим словом піддержував нас при складанні цієї книги і не щадив коштів на відповідне її оформлення».

Велику документальну і художньо-пізнавальну цінність мають численні ілюстрації, вміщені в книзі: пам'ятки історії, архітектури, літератури, живопису, театру, музики, репродукції багатьох творів мистецтва тощо. За багатством і розмаїттям ілюстрацій, що унаочнюють текстовий матеріал, «Історія української культури», очевидно, не має собі рівних.

Унікальність даної праці насамперед у тому, що вона містить науково-об'єктивний аналітично-системний розгляд основних шляхів і тенденцій розвитку культури на обидвох частинах України. Автори дослідження виходять із засади про неподільність української культури, враховують умови, притаманні її існуванню, як на східноукраїнських, так і на західноукраїнських землях; простежують основні надбання культури України протягом століть, розкривають її непересічну роль у духовному житті народу на шляхах його боротьби за національне визволення [9].

Зауважимо, що наша бібліотека має також невелику книжечку у м'якій палітурці – факсимільне перевидання «Історії української культури. Видання Івана Тиктора». Над назвою книжки вказано: «Історична бібліотека І. Зшиток – жовтень 1936». На звороті палітурки подано назву видання: Історія української культури. І. Побут. «Історія української культури» / Під заг. ред. І. Крип'якевича. І зшиток. К.: АТ «Обереги, 1993. 80 с.».

У «Бібліотеці аматорського театру» при часописі «Наш прапор» І. Тиктор видавав книжечки для організації театральних вистав, які мали дозвіл від влади на їх постановку. Упродовж 1935–1937 рр. вийшло 9 п'єс [5, с. 42]. У наших фондах зберігаються окремі видання цієї серії. Зокрема, книжечка «Меріям-Лужицький. «Ой Морозе, Морозенку!...»: драма на 3 дії. З передмовою і режисерськими заввагами. III-е справлене видання. Львів: Видавець Іван Тиктор, 1935. (Аматорський театр «Нашого прапору». Вип. 1)». Друковано 3.000 примірників. Зміст п'єси розкриває особистість Станіслава Мрозовицького (Морозенка), курсунського полковника, учасника облоги Збаража 1649 р., одного з провідних діячів повстання Богдана Хмельницького 1648–1649 рр., в якому він відіграв велику роль, віддавши своє молоде життя за свободу.

Відзначимо видання цієї ж серії: «Пирятинський Б. О. «Їхав стрілець на війноньку!...». З режисерськими заввагами. Львів: Видавець Іван Тиктор, 1935. (Аматорський театр «Нашого прапору». Вип. 2)». На звороті палітурки текст «Від видавництва», де застережено, що всі права на п'єсу зберігає видавець. «Право вистави п'єси мають лише ті читальні «Просвіти», кружки «Рідної Школи», «Сільського Господаря» й інші аматорські гуртки, які є точними передплатниками часопису «Наш Прапор». У цій п'єсі йдеться про події у Східній Галичині у 1914–1916 рр.

Також наявна у фонді ВЗУ книжечка: «Цеглинський Г. Кара совісти : народня драма в IV діях. Друге видання з передмовою Гр. М. Лужицького і режисерськими заввагами. Львів: Видавець І. Тиктор, 1938. (Аматорський театр «Нашого прапору». Вип. 12)».

Львівський період був надзвичайно плідним у діяльності І. Тиктора щодо актуалізації національних, культурних, політичних питань серед населення Галичини, інших частин України та діаспори. Проте, з приходом у Західну Україну радянської армії і влади у вересні 1939 р., І. Тиктор перед загрозою фізичного знищення змушений був переїхати до Кракова. Але й тут йому доводилося стикатися з цілою низкою проблем при налагодженні улюбленої справи. Німці не давали згоди на створення організації, яка б розгорнула видавничу справу. І. Тиктор переїжджає до Праги, а згодом – до Відня, щоб там організувати видавництво, але реалізувати задумане не вдається і він повертається до Кракова. Навесні 1940 р. Іван Микитович очолює торговельний сектор єдиного легального в той час «Українського видавництва» під керівництвом Володимира Кубійовича, яке випускало кілька календариків і підручників для народних шкіл, а також часопис «Краківські вісті» (назвати його «Українські вісті» суворо заборонила окупаційна влада). І. Тиктору вдалося добитися дозволу заснувати разом із кіль-

кома релігійними діячами християнське видавництво «Нове життя», де було налагоджено випуск гарно оформленого двотижневика «Воскресіння» і книжкової бібліотеки з такою ж назвою. Протягом кількох місяців тут вийшло 10 книжок національно-релігійного змісту.

Із початком збройного конфлікту між Німеччиною і СРСР І. Тиктор переводить видавництво «Нове життя» до Львова і віддає його під опіку отцям-студентам, а сам нелегально перебирається до Києва, плануючи розгорнути у місті широку видавничу діяльність. Але він досить швидко зрозумів, що в умовах воєнних дій неможливо здійснити задумане і переїжджає до Рівного.

Рівненський період видавничої діяльності в умовах війни (1942–1943) не був успішним, проте дещо все-таки вдалося зробити. І. Тиктор стає керівником видавництва «Волинь», головним редактором якого в той час був Улас Самчук. Установа друкувала однойменний тижневик «Волинь», місячник для дітей «Орленя» та часопис для селян «Український хлібороб». Із появою І. Тиктора розпочалося видання двох бібліотек – «Антикомуніст» і «Театральна бібліотека». Проте діяльність українського товариства в центрі окупаційної влади на чолі з Е. Кохом не могла бути ні плідною, ні тривалою. Весною 1943 р. І. Тиктора арештовують, а ще раніше У. Самчука і провідних працівників видавництва. Кількамісячне ув'язнення і несподіване звільнення за клопотанням друзів, виїзд за межі України – сумний підсумок 1943 р. для видавця. З родиною Іван Микитович вирушає спочатку до Кракова, а потім – до Австрії [19, с. 16].

У фонді ВЗУ зберігаються окремі видання рівненського періоду діяльності І. Тиктора. Це маленькі книжечки-брошури. «Мазепинець І. Правда про наше минуле (що її загаювали большевики в історіях С. С. С. Р. і У. Р. С. Р.). Рівне – Київ: Українське Видавництво «Волинь», 1942. (Бібліотека «Антикомуніста»; Ч. 1)». На звороті титульного аркуша зазначено: «Читайте: найбільший український часопис «Волинь», що виходить двічі на тиждень! «Волинь» приносить відомості не лише з Райхскомісаріату України, але також з інших українських земель. «Волинь» містить статті видатних українських журналістів на актуальні теми політичні, господарські та культурно-освітні».

У відділі зарубіжної україніки також наявна книжечка в м'якій палітурці «Сталінська конституція» спереду і ззаду. Рівне – Київ : Укр-ке Вид-во «Волинь», 1942. (Б-ка «Антикомуніста»; ч. 2)». На ній два шестигранники (що свідчить про цілковиту заборону цього видання), один пізніше закреслений. На звороті зазначено: «Друковано в Окружній Друкарні в Рівному». Ці книжки присвячені розвінчуванню справжніх намірів радянської влади за результатами дійсності, в якій опинилися українці й інші народи колишньої царської Росії.

Інсбрукський період діяльності І. Тиктора (1945–1948) був складним як у повсякденному житті, так і у спробах налагодити видавничу діяльність. Потрапивши, як і багато інших українців-скитальців, до окупованого французами Інсбрука (Австрія), у табір для переміщених осіб, і усвідомлюючи потребу рідного слова для тих, хто опинився у таборах Ді-Пі, Іван Микитович зміг нала-

годити видання українських текстів. Спершу виникли певні труднощі: виявилось, що друкарні Інсбрука не мають українських гарнітур шрифтів. Саме в той час І. Тиктор зустрічає талановитого художника Мирона Левицького, з яким вони працювали ще у Львові до війни, випускаючи сатиричні видання. З допомогою митця вдалося налагодити видавничу справу досить оригінальним способом: книги не набиралися, а малювалися мистецьким пером М. Левицького. Далі їх за зразком відбивали офсетним способом в університетській друкарні. Пізніше І. Тиктор придбав друкарську машинку з українським шрифтом і частину оригінал-макетів готував за її допомогою. Першим таким виданням стала картка-пам'ятка «На пошану світлої пам'яті князя Української церкви митрополита Андрея Шептицького», видана до річниці його смерті – 1 листопада 1945 р. Того ж року вийшов «Новий український колядник» і поема Л. Мосендза «Канітферштан». У 1945–1946 рр. було надруковано два самовчителі англійської та французької мов, що мали назви відповідно «Скоро по-англійськи» і «Скоро по-французьки» [19, с. 16].

Восени 1948 р. І. Тиктор разом з родиною прибув до Вінніпега і одразу очолив видавництво «Новий шлях». Видавничі можливості у Вінніпезі на той час були незначні, але Івану Микитовичу було не звикати до труднощів, він з ентузіазмом узявся за улюблену справу. Результатом наполегливої та невтомної праці стало відновлення та вихід у світ у жовтні 1949 р. тикторівського двотижневика «Комар», на обкладинці якого було зазначено «Рік видання – 8-й», тобто малося на увазі, що це – пряме продовження львівського довоєнного видання. Вийшло тринадцять номерів журналу, але, на жаль, він не став популярним, не прижився у нових реаліях, тому його випуск згодом припинили.

У 1951 р. І. Тиктор організовує видавництво «Клуб приятелів української книжки». І одразу ж розпочинає «...періодичним способом, серіями, ... видавати нові книжки. До 1953 р. появилися 18 випусків від 128 до 160 сторінок. Між виданими книжками є історичні повісті, спогади, оповідання та дещо з чужого перекладного письменства. Кожна книжка друкована на гарному папері, прикрашена мистецькою обкладинкою відомого мистця Мирона Левицького. Усі книжки виглядають дуже культурно й не соромно їх прирівняти до вибагливих чужомовних видань. Ці книжки видаються на базі передплати й розмірно по низькій ціні, бо одна серія, зложена з 12 книжок, коштує всього \$9.00. Це знову великий осяг І. Тиктора в Канаді. Бо тисячі таких книжок мандрують до українських домів і сповняють велику роль для піднесення культурного рівня нашого народу» [19, с. 18].

Проте піднести видавничу справу на такий рівень, як це вдалося у Львові, І. Тиктор не зміг. «Занглійщена молодь мало цікавилася тими книгами, – писав він у листах. – Я вів своє підприємство, таке, як давно, але не пішло, і я сильно був задовжився і мусів піти на працю до іншого такого самого підприємства» [22]. Хоча канадське видавництво не повторило успіху «Української преси», підприємець вірив: кожне виробництво має заробляти на себе, кожен може досягти успіху, для цього потрібно вчитися, читати і не боятися проблем.

У Канаді І. Тиктор визначив для себе головну мету: перевидати три свої основні книжки – «Велику історію України», «Історію українського війська» і, тепер уже двотомну, «Історію української культури». Ці книги були значно доповнені. Зокрема, професор Д. Дорошенко написав нові статті до «Великої історії України», розділ «Праісторія України» доповнив професор Я. Пастернак, розділ про «Карпатську Січ» до книги «Історія українського війська» підготував доктор С. Росоха – живий учасник подій на Карпатській Україні. Видання збагатилися низкою інших матеріалів від не менш шанованих учених.

Випуск у світ подібної літератури було дуже дорогим, багато знайомих скептично ставилися до планів І. Тиктора, вважаючи їх нереальними, але Іван Микитович домігся неможливого. Уже в 1948 р. з'явилося канадське видання «Великої історії України», тираж його становив 15 тисяч примірників, обсяг – майже тисяча сторінок [21]. Видана І. Тиктором «Велика історія України» – найцінніша й найбільша за обсягом книга за весь час поселення українців на території Канади. Її видання коштувало великої праці і мало багато перешкод. «Кошт видання був кругло \$ 30 000 000 говорить самий за себе. Ці гроші треба було здобути чи позичити на високі відсотки, щоб заплатити папір, друк та безліч інших коштів. Найголовніші труднощі й перешкоди були в тому, що багато-багато наших людей ставилися з недовірою до видання такої великої книги» [19, с. 17].

І. Тиктор здійснив у Канаді мрію свого життя, хоч як важко було це зробити. У зверненні видавництва до читачів вінніпезької «Великої історії України», зазначено: «Віддаємо в руки українського читача друге доповнене видання «Великої історії України. Виходить це видання у виняткових умовах еміграційного життя й тому не все, що задумувало видавництво, вдалося йому досягнути. Все ж Видавництво доклало всіх старань, щоб це друге видання ВІУ – як колись перед 15 літами перше, – сповнило свою місію доброго, в українському дусі написаного посібника української історії для найширших кіл українського громадянства, розсіяного сьогодні по цілому світі» (с. 967).

Канадське видання «Великої історії України» – масивна книга (864 с.) у твердій палітурці темнозеленого і зеленого кольорів, добротна зовні оформлена. Тверду обкладинку проектував Мирон Левицький. Верхня обгортка за проектом Едварда Козака. Редактор доповнення «Великої історії України» Степан Волинець.

Особливе місце у фондів ВЗУ посідає друге, доповнене, видання «Історії українського війська. Вінніпег: Видавець Іван Тиктор, 1953», що побачило світ вже за сприяння «Клубу приятелів української книжки». Розмір книги: 25,5x17,5x5,5 см. Ця книга в оригінальній видавничій обкладинці з орнаментально-шрифтовим тисненням золотом. Художнє оформлення М. Левицького. Палітурка червоного кольору, золотистим тисненням виконано назву книги, над нею у такому ж кольорі і техніці подано зображення козака з рушницею і шаблею. Титул подано паралельно англійською й українською мовами. На титулі емблема «Клубу приятелів української книжки». На звороті титульного аркуша

зазначено: «Історію Українського війська опрацювали Проф. Др. Іван Крип'якевич, Генерального штабу ген. Хор. Микола Капустяняський, Сот. Осип Думін, Хор. Зенон Стефанів Проф. Лев Шанковський, Др. Степан Росоха. Друге, доповнене, видання побачило світ у Вінніпезі у 1953 р. за редакцією Мирона Левицького. Склад виготовлено в друкарні «Тризуб» й «The Christian Press» у Вінніпезі. Друковано технікою «Офсет». Обкладинка рисунку М. Левицького». Нижче цей же текст подано англійською мовою [8].

У 1964 р. було перевидано 1-й том унікальної книги «Історія української культури / під заг. ред. Івана Крип'якевича; 2-ге допов. вид. Том I : 1. Мітологія, 2. Побут, 3. Письменство. Вінніпег : Видав Іван Тиктор, 1964. 480 с. 322 іл. (Серія: Клуб Приятелів Української книжки). На звороті титульного аркуша читаємо: «Перше видання «Історії української культури» появилось у Львові 1937 р. в одному томі, 10 000 прим. Друге доп. видання в двох томах появилось в Канаді 1964 р. 2.300 примірників. Обкладинку проектував мистець Мирон Левицький. Доповнення зложив Мих. Подворняк».

У «Слові про фундаторів «Історії української культури» зазначено, що ...«перше видання було сконфісковане польською цензурою. Тепер «Історія української культури» виходить друком у вільній Канаді. Вона є справлена і доповнена до найновіших часів новими розділами, як розділ про українську мітологію и ін. Це друге видання є монументальною книгою і виходить в двох томах. Її появі завдячуємо п. інж. О. Маяровському. ...Рідне друковане слово є найважливішою і найбільш успішною зброєю у боротьбі за визволення нашої Батьківщини від окупанта» [10, с. 7–8]. Книга має тверду палітурку світло-коричневого кольору, на палітурці золотим тисненням подано зображення Георгія-Змієборця та напис назви видання: «Історія української культури».

Четвертою книгою, яку читачам подарував видавець із нагоди 100-річчя від дня смерті Т. Шевченка, став однотомний «Кобзар» (Шевченко Т. Кобзар / ред. Я. Рудницький; поясн. і прим. В. Сімович. 2 вид., справл., пошир. Вінніпег: Клуб приятелів української книги, 1960. XXXIII с., 431 с.: іл. (УВАН. Інститут шевченкознавства; ч. 2). Це видання також наявне у фонді ВЗУ ІК НБУВ (Шифр: 8476 укр).

Із 1950 р. почала виходити серія «Українська бібліотека», яку І. Тиктор започаткував ще у Львові. Протягом наступних чотирьох років побачили світ 33 книжки з творами О. Гай-Головка, В. Чапленка, С. Васильченка (Степан Панасенко), М. Гоголя, І. Франка, Я. Рудницького, С. Крилача (Людвик Сідлецький), І. Лободи, В. Лопушанського, В. Радича, І. Смолія, Ю. Тиса та багатьох інших. Чимало авторів цієї серії були відомі українським читачам ще з довоєнних часів. Їхні статті, спогади, оповідання друкувалися в багатьох українських часописах, у т. ч. у виданнях концерну І. Тиктора «Українська преса», дехто з них були навіть постійними співробітниками концерну, як, наприклад, Сава Крилач. У передмовях цих видань подано тексти «Від редакції», в яких розкривається життєвий і творчий шлях авторів, акцентується увага на особливостях їхньої творчості. Книги цієї серії – видання невеликого формату [4].

Аналіз наявної у фонді ВЗУ видавничої продукції І. Тиктора канадського періоду виявляє такі її особливості: книжки, що виходили в серії «Клубу прихильників української книги», стали продовженням «Української бібліотеки», започаткованої у Львові. Їм притаманні такі книжкові характеристики: невеликий формат, гарний зовнішній дизайн у кольорі, якісний папір. Майже в кожній із них оформлення здійснював художник Мирон Левицький. На нижній частині палітурки, а інколи і на верхній, а на титульних аркушах без винятку в усіх, зображена емблема видавництва у вигляді обрамлених колом і восьмигранною рамкою великих літер: в центрі «ПУ», вгорі і внизу по букві «К», що розшифровується «Клуб приятелів української книжки». Назви книжок на титульних аркушах подано паралельно українською і англійською мовами. На книгах один або два «шестигранники», що свідчить про потрапляння цих видань до спецфонду і заборону їх вільного доступу до читачів. Всі книжки вміщують рекламу, подану на початку і в кінці книжки, чорно-білі фотографії авторів, обов'язково «Передмова» або «Слово від Видавництва», дуже часто за підписом І. Тиктора. Всі книги об'єднано україноцентричною тематикою, навіть якщо це не спогади, а художня література [1; 2].

Зазначимо, що у «Клубі приятелів української книжки» також вийшла серія книжок відомого українського славіста, мовознавця, літературознавця, фольклориста, президента Української вільної академії наук у Канаді у 1955–1969 рр., громадського діяча Ярослава Рудницького, в яких висвітлено його подорожі різними країнами світу. Переважна більшість матеріалів у цих виданнях подано в формі репортажів, які у свій час друкувалися на сторінках часописів «Новий Шлях» (1955, 1956, 1957, 1964), Вінніпег; «Свобода», Джерсі Сіті, 1956; «Українське Слово», Буенос Айрес, 1956 тощо.

Із книг, наявних у фонді ВЗУ, на особливу увагу заслуговують такі: «Рудницький Я. З подорожі навколо півсвіту 1955. Вінніпег Торонто, 1955. 128 с. (Клуб приятелів української книжки; Кн. 25)». «Слово до читачів» написав Іван Тиктор, де сказано, що це збірка авторських «...вражень і спостережень із Іспанії, Швейцарії, Німеччини, Франції, Бельгії, Голляндії та Англії». Яр. Рудницький «відвідав багато бібліотек, музеїв, наукових установ і організацій і описує барвистим способом ці свої відвідини й зустрічі з людьми. Репортажам прикметне те, що вони звертають увагу на всі прояви й сліди життя українців у зах. Європі. Власне цікаво відмітити, що автор знаходить їх навіть там, де, здавалося б ніякого українського життя немає ...» [16, с. 5–6].

З цієї тематики у фонді нашої бібліотеки зберігається книжка: «Рудницький Яр. З подорожі по Америці 1956. Вінніпег – Вашингтон : Видавець Іван Тиктор, [б. р.] 128 с. (Клуб приятелів української книжки; Кн. 29)». Замість «Передмови» тут наведено цитати з текстів про підсумки подорожі Рудницького Америкою з часописів «Новий Шлях», «Свобода», Українське Слово». Подано фото: «Перша Українська виставка в Конгресовій Бібліотеці в Вашингтоні, zorganizована автором цієї книжки у червні 1956 р.»; «Україна й Норт Дакота» [17, с. 6–7]. У «Слові на Закінчення» автор пише: «Цьогорічну свою подорож по Аме-

риці вважаю за успішну під багатьма оглядами. На закінчення хочу подати деякі підсумки, що найкраще виявляються – на мою думку в конкретних ствердженнях того, що роблено й того, що треба зробити. Про це свідчать автентичні письма, залишені в архівах американських, чи американсько-українських установ». Також подані копії документів та витяги з них. Зокрема такі: «Меморандум у справі україніки в Конгресовій Бібліотеці в Вашингтоні (Копія)»: 18 вересня, 1956»; «З письма до Українського Інституту Америки в Нью Йорку (ексцерпт) 18. 10. 1956», в яких йдеться про подальший розвиток у Конгресовій Бібліотеці напрямку україніки, започаткованого у 1956 р. та організації українського відділу. Оскільки Конгресова Бібліотека не тільки найбільша на американському континенті й має найціннішу збірку україніки, то дуже важливо, що ця збірка є найважливішим сьогодні в Америці джерелом довідок інформації про всі країни, включно з Україною» [17].

Видання «Рудницький Яр. З подорожі до Скандинавії 1957. Вінніпег – Осло: Видавець Іван Тиктор, [б. р.] 136 с. (Клуб приятелів української книжки; Кн. 31), як відзначає І. Тиктор, – «це продовження двох попередніх його книжок «З подорожі довкола півсвіту 1955» та «З подорожі по Америці 1956», що їх видано в нашій серії як чч. 25 і 29. Прихильний відгук критики й заохота читачьких кіл зумовлюють її появу як черговий випуск «Клубу приятелів української книжки». Головну увагу у книжках проф. Рудницького покладено на огляд українських слідів у широкому світі, а тут передусім на стан української документації в національних, публічних, університетських й ін. бібліотеках. Він вказує на те, де є україніка і що треба ще зробити, щоб досягнути задовільний стан» [15, с. 5–6].

Видання «Рудницький Яр. З подорожей по Канаді 1949–1959. Монреал – Вінніпег – Ванкувер: Видавець Іван Тиктор, [б. р.] [Клуб приятелів української книжки; Кн. 33] І. Тиктор характеризує таким чином: «Ця нова книжка автора й новий випуск «Бібліотеки Клубу приятелів української книжки» – це опис, помічення й враження з розлогої «країни майбутнього», як називають Канаду, почавши від гирла Св. Лаврентія над Атлантийським океаном, аж до берегів Тихого океану на Заході. ...Згідно з традицією попередніх томів він цікавиться головню українським життям даних місцевостей, а тут передусім тривалими слідами його – бібліотеками, музеями, архівами ...» [14].

Не можна не згадати ще одну книгу авторства Я. Рудницького «З подорожей по Італії. Вінніпег – Рим, 1965. 122 с. (З друкарні «Нового Шляху»)». У розділі цієї книги під назвою «Слідами попередників» Я. Рудницький зазначає, що стаття Яр. Гординського «Україна й Італія // Збірник Заходознавства ВУАН. Т. 2, 1930. С. 3–69» розкриває найкращий досі огляд відносин між Україною й Італією до 1914 р. Автор робить екскурс в українсько-італійські відносини, висвітлює зв'язки і співпрацю на сучасному етапі, розкриває зміст акції УВАН із Канади в Італії (ADDENDA) [13, с. 5–8, 118–120].

І. Тиктор у Канаді крім видавничої активно займався й громадською діяльністю – допомагав створювати Історичний музей визвольної боротьби, уп-

родовж багатьох років входив до складу керівництва книгодрукарні «Новий шлях», яка мала філії у різних містах Канади. Остання книга, до виходу якої долучився видавець — «Липнева отрута» В. Софронова-Левицького [18]. Завершив свій життєвий шлях великий будівничий книговидавничої справи Іван Микитович Тиктор 26 серпня 1982 р. Його поховано в Оттаві.

Висновок. Друкована продукція видавництв І. Тиктора, а також видання про нього, дають підстави вважати Івана Микитовича одним із найвидатніших діячів українського пресо-і книговидання ХХ ст. Кількісні і якісні характеристики друкованої продукції видавництв І. Тиктора свідчать про його надзвичайну енергію і відданість українській справі. Діяльність видавця розпочалася в українській Галичині, досягла свого найвищого піднесення з розгортанням роботи видавничого концерну «Українська преса», що й спричинило масове поширення української періодики, книжок на західноукраїнських землях. І. Тиктор вимушено опинився на чужині, де продовжив спочатку у складних умовах воєнного та післявоєнного життя Європи свою улюблену справу, а з 1948 р. в Канаді. Саме тут, незважаючи на неймовірні фінансові труднощі і життєві перешкоди, йому вдалося здійснити свою головну мрію – перевидати фундаментальні праці, що мають і сьогодні велику наукову, художню, історико-культурну цінність, становлять колекційний інтерес книголюбів.

Львівський період (1923–1939) діяльності І. Тиктора позначений вагомими видавничими здобутками. Йому вдалося видати близько 400 праць різноаспектної тематики, різного цільового призначення. Львівські видання «Великої історії України», «Історії українського війська», «Історії української культури» є сьогодні бібліографічною рідкістю, адже це прижиттєві видання авторів. Саме ці три фундаментальні книги І. Тиктор вважав головними виданнями, які покликані шліфувати національну свідомість, ідентичність українства.

Краківський, рівненський та австрійський періоди життя і діяльності видавця свідчать, що навіть у безнадійних воєнних і повоєнних умовах, він зумів організувати випуск друкованої продукції, яка зміцнювала віру українців у майбутнє відродження України, переконувала у тимчасовості становища, в якому вони опинилися, давала сили долати труднощі окупаційного й еміграційного життя.

Незламність волі І. Тиктора, непереборне бажання за будь-яких обставин зберегти українське слово як духовну основу народу, стали головною рушійною силою його видавничої діяльності в Канаді. Незважаючи на труднощі і перешкоди, пов'язані з браком фінансів, пожежею у видавництві та «зангліїщенням української молоді», видавцеві все-таки вдалося зробити досить багато: заснувати видавництво «Клуб приятелів української книжки», продовжити, хоча й на деякий час, видання «Комара», поновити серію «Українська бібліотека», перевидати свої найголовніші книги.

Книги з видавництв Івана Тиктора потрапили до НБУВ як дари, значна їх частка з бібліотеки Анни Фігус-Ралько (Вінніпег, Канада). Окремі примірники з видавництв його зберігаються в колекції Я. Рудницького. Деякі видання, зокре-

ма львівського періоду, мають незадовільний фізичний стан, їх м'які обкладинки дуже зношені, тому вони замінені твердим сучасним папітурним матеріалом. Отже, наше завдання зберегти і якомога ширше познайомити сучасників з непересічною особистістю Івана Микитовича Тиктора, видатним українським діячем, його видавничими здобутками, що не втрачають своєї актуальності і в наші дні.

Список бібліографічних посилань

1. Бірчак В. Проти закону : історична повість із княжих часів. Вінніпег : Видавець Іван Тиктор, 1953. 128 с.
2. Васильченко С. Новелі. Вінніпег : Видавець Іван Тиктор, 1953. 128 с.
3. Велика історія України від найдавніших часів до 1923 року / зі вст. Д-ра Івана Крип'якевича; зладив Микола Голубець. Львів : Видав Іван Тиктор, 1935. 864 с.
4. Гай-Головко Ол. Поєдинок з дияволом: фільми наших днів. Том перший. Вінніпег : Вид-во Івана Тиктора, 1950. 143 с.
5. Гальчук Л. І. «Українська преса» Івана Тиктора. *Бібліотечний вісник*. 1994. № 5–6. С. 40–44.
6. Іван Микитович Тиктор. URL: http://secinfchounbk.blogspot.com/2016/07/blog-post_13.html
7. Історія українського війська / за ред. І. Крип'якевича, Б. Гнатевича. Львів : Вид. Івана Тиктора; друк. Медицький – Тиктор, 1936. VIII, 568, [4] с.
8. Історія українського війська / ред. М. Левицького. Вінніпег : Клуб приятелів української книжки; Видавець Іван Тиктор; Друк. «Тризуб», 1953. Вид. II. [8] с., 832 с., VI с., [14] с.: іл.
9. Історія української культури. I. Побут. «Історія української культури» / під заг. ред. І. Крип'якевича. I зшиток. Київ : АТ «Обереги, 1993. 80 с.
10. Історія української культури / під заг. ред. Івана Крип'якевича; 2-ге допов. вид. Том I : I. Мітологія, 2. Побут, 3. Письменство. Вінніпег : Видав Іван Тиктор, 1964. 480 с. 322 іл.
11. Кужель Л. Календарі Івана Тиктора 1930-х рр. у контексті тогочасних суспільно-політичних подій. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2017. Вип. 9. С. 239–259. URL: <http://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Z/Z2017/JRN/PDF/14.pdf>
12. Мельник І. А. Іван Тиктор – засновник і організатор професійних українських видавництв. *Поліграфія і видавнича справа*. 1999. № 35. С. 244–249. URL: <http://pvs.uad.lviv.ua/static/media/35/48.pdf>
13. Рудницький Я. З подорожей по Італії. Вінніпег ; Рим, 1965. 122 с.
14. Рудницький Я. З подорожей по Канаді 1949–1959. Монреал ; Вінніпег ; Ванкувер: Видавець Іван Тиктор, 1959. 128 с.
15. Рудницький Я. З подорожі до Скандинавії 1957. Вінніпег ; Осло : Видавець Іван Тиктор, 1957. 136 с.
16. Рудницький Я. З подорожі навколо півсвіту 1955. Вінніпег ; Торонто, 1955. 128 с.
17. Рудницький Я. З подорожі по Америці 1956. Вінніпег ; Вашингтон : Видавець Іван Тиктор, 1956. 128 с.
18. Софронів-Левицький В. Липнева отрута. Торонто ; Вінніпег : Новий шлях, 1972. 236 с.
19. 30-ти ліття видавничої діяльності Івана Тиктора, 1923–1953. Вінніпег : Видання Клубу приятелів української книжки, 1953. 19 с.
20. Чорновол І. Концерн Івана Тиктора. URL: <https://kolomyya.org/histpub/historypub60.htm>
21. Яворівський Є. Ювілей Івана Тиктора (25-ліття його пресової і видавничої діяльності). Велика історія України / опрац. Іван Крип'якевич, Микола Голубець ; доп. Дмитро Дорошенко, Ярослав Пастернак. Вінніпег : Видав Іван Тиктор, 1948. 968 с.
22. Якимович Б. З. Видавець Іван Тиктор: життєвий шлях і громадська діяльність. *Україна: Культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів: Інститут Українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 1997. Вип. 3/4. С. 337–354.

References

1. Birchak, V. (1953). *Proty zakonu : istorychna povist iz kniazhykh chasiv* [Against the law: historical story from princely times]. Vinnipeg, Canada : Vydavets Ivan Tyktor. [In Ukrainian].
2. Vasylenko, S. (1953). *Noveli* [Novels]. Vinnipeg, Canada : Vydavets Ivan Tyktor. [In Ukrainian].
3. Krypiakevych, I. & Holubets, M. (Eds.). (1935). *Velyka istoriia Ukrainy vid naidavnishykh chasiv do 1923 roku* [The Great History of Ukraine from ancient times till 1923]. Lviv, Ukraine : Vydav Ivan Tyktor. [In Ukrainian].
4. Hai-Holovko, Ol. (1950). *Poiedynok z dyiavolom: filmy nashykh dni* [Duel with the Devil: Movies of Our Days]. Tom pershyi. Vinnipeg, Canada : Vyd-vo Ivana Tyktora. [In Ukrainian].
5. Halchuk, L. I. (1994). "Ukrainska presa" Ivana Tyktora ["Ukrainian Press" Ivan Tyktor]. *Biblioteknyi Visnyk*, 5-6, 40-44. [In Ukrainian].
6. (2016). Ivan Mykytovych Tyktor [Ivan Mykytovych Tyktor.]. Retrieved from http://secinfchounbk.blogspot.com/2016/07/blog-post_13.html [In Ukrainian].
7. Krypiakevych, I. & Hnatevych, B. (Eds.). (1936). *Istoriia ukrainskoho viiska* [History of the Ukrainian Army]. Lviv, Ukraine: Vyd. Ivana Tyktora. [In Ukrainian].
8. Levytskyi, M. (Ed.). (1953). *Istoriia ukrainskoho viiska* [History of the Ukrainian Army]. Vinnipeg, Canada: Kliub pryiateliv ukrainskoi knyzhky; Vydavets Ivan Tyktor. [In Ukrainian].
9. Krypiakevych, I. (Ed.). (1993). *Istoriia ukrainskoi kultury. I. Pobut* [History of Ukrainian Culture. I. Everyday Life]. "Istoriia ukrainskoi kultury". I zshytok. Kyiv, Ukraine : AT "Oberehy". [In Ukrainian].
10. Krypiakevych, I. (Ed.). (1964). *Istoriia ukrainskoi kultury* [History of Ukrainian Culture]. (Vol. I : 1. Mitolohiia, 2. Pobut, 3. Pysmenstvo). Vinnipeg, Canada : Vydav Ivan Tyktor. [In Ukrainian].
11. Kuzhel, L. (2017). *Kalendari Ivana Tyktora 1930-kh rr. u konteksti tohochasnykh suspilno-politychnykh podii* [Ivan Tyktor's calendars of the 1930s in the context of contemporary socio-political events]. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka*, 9, 239-259. Retrieved from <http://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Z/Z2017/JRN/PDF/14.pdf> [In Ukrainian].
12. Melnyk, I. A. (1999). Ivan Tyktor - zasnovnyk i orhanizator profesiinykh ukrainskykh vydavnytstv [Ivan Tyktor is the founder and organizer of professional Ukrainian publishing houses]. *Polihrafiia i vydavnycha sprava*, 35, 244-249. Retrieved from <http://pvs.uad.lviv.ua/static/media/35/48.pdf> [In Ukrainian].
13. Rudnytskyi, Ya. (1965). *Z podorozhei po Italii* [From trips on Italy]. Vinnipeg, Canada; Rym, Italy. [In Ukrainian].
14. Rudnytskyi, Ya. (1959). *Z podorozhei po Kanadi 1949-1959* [From travels on Canada 1949-1959]. Montreal ; Vinnipeg ; Vankuver, Canada: Vydavets Ivan Tyktor. [In Ukrainian].
15. Rudnytskyi, Yar. (1957). *Z podorozhi do Skandynavii 1957* [From a trip to Scandinavia in 1957]. Vinnipeg, Canada ; Oslo, Norway : Vydavets Ivan Tyktor. [In Ukrainian].
16. Rudnytskyi, Ya. (1955). *Z podorozhi navkolo pivsvitu 1955* [From a trip around half of the world in 1955]. Vinnipeg ; Toronto, Canada. [In Ukrainian].
17. Rudnytskyi, Yar. (1956). *Z podorozhi po Amerytsi 1956* [From a trip on America in 1956]. Vinnipeg, Canada ; Vashinton, USA : Vydavets Ivan Tyktor. [In Ukrainian].
18. Sofroniv-Levytskyi, V. (1972). *Lypneva otruta* [July poison]. Toronto ; Vinnipeg, Canada : Novyi shliakh. [In Ukrainian].
19. (1953). *30-ty littia vydavnychoi diialnosti Ivana Tyktora, 1923-1953* [The 30th anniversary of Ivan Tyktor's publishing activity, 1923-1953]. Vinnipeg, Canada : Vydannia Kliubu pryiateliv ukrainskoi knyzhky. [In Ukrainian].
20. Chornovol, I. (2015). *Kontsern Ivana Tyktora* [Concern of Ivan Tyktor]. Retrieved from <https://kolomyia.org/histpub/historypub60.htm> [In Ukrainian].
21. Yavorivskyi, Ye. (1948). *Yuvilei Ivana Tyktora (25-littia yoho presovoï i vydavnychoi diialnosti)* [Ivan Tyktor's jubilee (25th anniversary of his press and publishing activity)]. *Velyka istoriia Ukrainy*. Vinnipeg, Canada : Vydav Ivan Tyktor. [In Ukrainian].
22. Iakymovych, B. Z. (1997). *Vydavets Ivan Tyktor: zhyttievyi shliakh i hromadska diialnist* [Publisher Ivan Tyktor: way of life and public activity]. *Ukraina: Kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 3/4, 337-354. [In Ukrainian].

Tetiana Antoniuk,PhD of Historical Sciences, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6446-2795>,

Leading Researcher of department of foreign Ukrainistics

of the Book Science Institute, Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

IVAN TYKTOR'S PUBLISHING PRODUCTS IN THE FUNDS OF THE FOREIGN UKRAINISTICS DEPARTMENT OF VNLU

Ukrainian publishing, as an important component of the nation cultural life, during the twentieth century, could not develop freely in its native lands, and was forced to overcome numerous obstacles for the sake of its establishing. **Relevance** of the topic is due to the need to update the contribution of Ivan Tyktor in the development of Ukrainian publishing and the publication of printed materials from the fund of the Department of Foreign Ukrainistics, released by his Publishing Houses. **The purpose** of the article is to reveal the book and content characteristics of the editions edited and published by I. Tyktor's publishing houses. **The implemented research methods** are the biographical method, the principle of historicism, objective and comparative analysis of selected documents from the VNLU funds. The principle of historicism provided an in-depth consideration of the study subject, helped to determine the place and role of I. Tyktor's figure in the development of Ukrainian book publishing in the context of specific historical times and conditions (state and political, economic, psychological, social). Due to the use of methods of analysis and synthesis, both bibliographic and documentary, it was possible to analyze the external and internal characteristics of publications, to define their features, the relevance of the books' content to the chosen topic. **Presenting the most important materials of the study**, the identity of the publisher in the context of difficult conditions of statelessness in Ukraine and during the immigration are studied. The publishing work of Ivan Tyktor during 1923-1977 as one of the most powerful representatives of the Ukrainian press and book publishing movement of the XX century is studied. Different periods of his activity (Lviv, Krakow, Rivne, Innsbruck, Winnipeg) are analyzed, the available products of I. Tyktor's publishing houses in the fund of the Foreign Ukrainistics Department of the Bibliology Institute of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (FUD BI VNLU) are made public. Attention is given to the content and book characteristics of publications that were published in exile, particularly, in Canada. The sources of financing of I. Tyktor's publishing activity are discovered. **The conclusions** state that the documents from I. Tyktor's publishing houses make it possible not only to analyze the book characteristics of the publications, but also to trace the life of this publishing movement activist. It is emphasized that the produced materials of Ivan Tyktor's publishing houses conclude the significant contribution to the history of Ukrainian book publishing, Ukrainian culture and bibliography.

Keywords: Ukrainian publishing, "Ivan Tyktor's" Publishing House, "Ukrainian Press", "Club of Friends of Ukrainian Books", the Foreign Ukrainistics Department of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, Ivan Tyktor.

Vernadsky National Library of Ukraine
62, Volodymyrska str., Kyiv, 01001, Ukraine
e-mail: antoniuktd@nbuv.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 25.06.2021 р.